

Sygn. akt III C 412/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lutego 2016 r.

Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie III Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Irma Lorens
Protokolant:	aplikant adwokacki Szymon Tofliński

po rozpoznaniu w dniu 10 lutego 2016 r. w Szczecinie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. P.

przeciwko A. P. (1)

o zapłatę

I. zasądza od pozwanego A. P. (1) na rzecz powoda J. P. kwotę 47.025 zł (czterdzieści siedem tysięcy dwadzieścia pięć złotych) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 18 lutego 2014 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 01 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty;

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 6.044,28 zł (sześć tysięcy czterdzieści cztery złote dwadzieścia osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sygn. akt III C 412/14

UZASADNIENIE

w postępowaniu zwykłym

Powód J. P. wniósł o zasądzenie od pozwanego A. P. (1) kwoty 56.250 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 18 lutego 2014 roku do dnia zapłaty. Powód wniósł również o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu zgłoszonych żądań powód podniósł, że dnia (...) roku zmarła jego matka W. P. (1), która w chwili śmierci pozostawała w związku małżeńskim z A. P. (2) i posiadała pięcioro dzieci tj. powoda, M. P., B. P., J. P. (1) oraz E. P.. Powód wskazał, że zmarła pozostawiła testament, którym jako jedynego spadkobiercę powołała swojego wnuka tj. pozwanego A. P. (1), syna B. P.. Powód wskazał, że w skład masy spadkowej pozostawionej przez zmarłą wchodzi udział w 1/2 prawa własności nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą o nr (...), która wchodziła w skład majątku wspólnego rodziców powoda. Powód powołując się na prywatną wycenę przyjął, że wartość nieruchomości wynosi 1.500.000 zł, w

konsekwencji wartość udziału podlegającego dziedziczeniu po zmarłej określił na kwotę 750.000 zł. Powód podstawę prawną swojego roszczenia wywiódł z art. 991 § 1 kc i wskazał, że należny mu po matce zachówek stanowi 3/40 wartości spadku, tj. kwotę 56.250 zł. Powód podniósł również, że skład spadku wchodzi prawdopodobnie również inne składniki majątku w postaci środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych spadkodawczyni. Powód wskazał także, że pismem z dnia 05 lutego 2014 roku wezwał do zapłaty pozwanego, lecz ten nie uczył zadość postawionym żądaniom.

W odpowiedzi na pozew, doprecyzowanej na pierwszej rozprawie, pozwany wniósł o oddalenie powództwa. Pozwany podniósł, że nie kwestionuje prawa powoda do zachowku, lecz nie zgadza się jego wysokością, kwestionując prywatną wycenę. Ponadto pozwany wskazał, że dochodzone pozwem roszczenia pozostają w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, dlatego że powód wiele lat temu wyjechał poza granice kraju, nie interesował się spadkodawczynią i nie utrzymywał z nią kontaktów. W dalszej części pisma pozwany zaprzeczył, aby zmarła posiadała jakiegokolwiek środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych.

W toku dalszego postępowania strony podtrzymywały swe stanowiska procesowe co do zasady, przy czym na ostatniej rozprawie pozwany wniósł na wypadek uwzględnienia powództwa o rozłożenie należności na raty po 1.000 zł miesięcznie, uzasadniając to koniecznością spłaty innych zobowiązań na rzecz Skarbu Państwa oraz banków.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W. P. (1) zmarła w dniu (...) r. W chwili śmierci pozostawała w związku małżeńskim z A. P. (2) i pozostawiła pięcioro dzieci: powoda J. P. (poprzednie dane : J. P. (2)), M. P., B. P., J. P. (1) oraz E. P..

W skład spadku po W. P. (1) wchodzi udział w 1/2 części prawa własności nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin – P. i Zachód w S. prowadzi księgę wieczystą o nr (...). Nieruchomość ta jest zabudowana budynkiem mieszkalnym oraz budynkiem biurowo-socjalnym o zabudowie wolnostojącej. Wartość rynkowa tej nieruchomości wynosi 1.254.000 zł.

Postanowieniem z dnia 31 marca 2009 roku wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 978/09 Rejonowy S.-Centrum w S. stwierdził, że spadek po W. P. (1) nabył w całości na podstawie testamentu notarialnego z dnia 17 lutego 2005 roku pozwany A. P. (1).

A. P. (2) zmarł (...) r.

dowód:

- odpisy skrócone aktów stanu cywilnego k. 17-24
- odpis postanowienia z dnia 31 marca 2009 r. k. 25
- odpis z kw k. 27-30
- opinia biegłej B. K. k. 391-479
- akt notarialny z dnia 14.12.2000 r. k. 153-155
- akt notarialny z dnia 5.12.2000 r. k. 156-158
- akt notarialny z dnia 10.05.1999 r. k. 159-160

Powód J. P. wyjechał nielegalnie do S. w 1979 roku. O zaplanowanym wyjeździe, ze względu na jego charakter, nie poinformował nikogo. Do końca lat osiemdziesiątych powód utrzymywał z rodziną sporadyczny kontakt poprzez rozmowy telefoniczne, bądź też korespondencję listową przekazywaną przez jego kolegów S., podczas ich wyjazdów do Polski. Powód nie mógł w tym czasie przyjechać do Polski, bowiem nie posiadał paszportu. Dopiero w latach

dziewięćdziesiątych XX w. po uzyskaniu paszportu i zmianach ustrojowych w Polsce powód przyjechał w odwiedziny do rodziców. Powód ponawiał takie wizyty, stosownie do posiadanych możliwości finansowych, przy uwzględnieniu odległości jaka dzieli S. i Polskę oraz faktu wykonywania pracy i konieczności uzyskania w tym celu dni wolnych. Relacje jakie panowały pomiędzy powodem a jego matką W. P. (1) były poprawne. W. P. (1) kilkakrotnie odwiedziła powoda w S.. Matka powoda nigdy nie skarżyła się na niego innym członkom rodziny i nie wydziedziczyła go.

W ostatnich latach życia W. P. (1) mieszkała razem z mężem, córką B. P., a także wnukami – pozwanym A. P. (1) i W. P. (2), którzy sprawowali nad nią bezpośrednią opiekę.

dowód:

- zeznania świadka J. P. (3) k. 280,
- zeznania świadka J. P. (1) k. 280-281,
- zeznania świadka L. P. k. 281-282,
- zeznania świadka W. P. (2) k. 282-283,
- zeznania świadka S. R. k. 309,
- zeznania świadka B. P. k. 309-310,
- zeznania świadka E. P. k. 310-311,
- zeznania powoda k. 311-313,
- zeznania pozwanego k. 350-351

Pismem z dnia 5 lutego 2014 roku, które doręczono pozwanemu 11 lutego 2014 roku pełnomocnik powoda wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 56.250 zł tytułem zachowku po zmarłej W. P. (1) w terminie 5 dni, ustalając wartość spadku po niej w oparciu o opinię rzeczoznawcy majątkowego H. S..

Pozwany odmówił zaspokojenia roszczeń powoda.

dowód:

- opinia k. 31-39
- pismo z dnia 11 lutego 2014 roku wraz z dowodem doręczenia k. 41
- wiadomość e-mail k. 42

Pozwany prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zagospodarowania terenów zielonych i produkcji betonowych ogrodzeń. Z tego tytułu uzyskuje dochód w wysokości 2.500 zł – 5.000 zł miesięcznie. Decyzją z dnia 10 czerwca 2015 r. Naczelnik III Urzędu Skarbowego w S. rozłożył pozwanemu na 12 miesięcznych rat zapłatę zaległości podatkowej z tytułu podatku od spadków i darowizn wraz z odsetkami za zwłokę i opłatą prolongacyjną, określając wysokość jedenastu rat na kwoty 1.500 zł miesięcznie, a ostatniej – na 51.693,80 zł, a terminy płatności poczynając od czerwca 2015 r. Pozwany spłaca również kredyty zaciągnięte na kwotę 20.000 zł i 50.000 zł, w ratach po 1.000 zł i 1.500 zł miesięcznie odpowiednio do 2018 r. i 2020 r. Pozwany reguluje co miesiąc opłaty za media w kwocie 1.300 zł.

okoliczności niesporne, a nadto dowód:

- informacja z (...) k. 26

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo okazało się częściowo zasadne.

Swoje żądanie powód oparł na przepisach Kodeksu cywilnego dotyczących zachowku. Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). W § 2 przywołanego artykułu przewidziano z kolei, że jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Natomiast zgodnie z treścią art. 931 § 1 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

W niniejszym postępowaniu niesporne było, że pozwany nabył na podstawie testamentu notarialnego z dnia 17 lutego 2005 roku w całości spadek po zmarłej W. P. (1), co stwierdzono w postanowieniu z dnia 31 marca 2009 roku Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 978/09. Nie rodziło również ostatecznie wątpliwości, że w skład spadku po W. P. (1) wchodzi udział do 1/2 części prawa współwłasności nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin–Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą o nr (...). Powód podjął inicjatywę w celu ustalenia, czy w skład masy spadkowej wchodzi środki pieniężne uzyskane przez W. P. (1) od (...) Sp. z o.o. z siedzibą w P. z tytułu sprzedaży gruntów położonych w S., jednakże w świetle wyjaśnień udzielonych przez tą Spółkę i złożonych przez nią dokumentów, których wiarygodność nie była podważana, przyjąć należało, że W. P. (1) nie uzyskała żadnych środków pieniężnych od tej Spółki.

Okolicznością sporną w sprawie była wartość nieruchomości wchodzącej w skład spadku, co bezpośrednio przekładało się na wysokość należnego powodowi zachowku.

W celu ustalenia tej okoliczności Sąd przeprowadził dowód z opinii biegłej sądowej B. K., nie był bowiem władny oprzeć się w tej mierze na sporządzonej na zlecenie powoda opinii rzeczoznawcy majątkowego, która miała wyłącznie walor dokumentu prywatnego w rozumieniu art. 245 k.p.c., a zatem stanowiła dowód na to, iż autorka opinii złożyła zawarte w niej oświadczenia. Zważywszy, że żadna ze stron nie kwestionowała opinii biegłej sądowej, zaś opinia w sposób wyczerpujący odnosiła się do zagadnień będących jej przedmiotem, a także zawierała logiczne sformułowania i wnioski, poparte analizą dokumentacji i oględzinami nieruchomości, Sąd uznał ją za wiarygodną i miarodajną do ustalenia, że wartość całej nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...) wg stanu na dzień śmierci W. P. (1) i cen aktualnych wynosi kwotę 1.254.000zł. Tym samym wartość udziału w tej nieruchomości, który wszedł w skład spadku po W. P. (1), stanowi 1/2 tej kwoty, a zatem 627.000 zł.

Zgodnie z przywołanym wyżej art. 931 § 1 k.c. w przypadku gdyby miało miejsce dziedziczenie ustawowe po W. P. (1) do spadku powołani zostaliby małżonek zmarłej A. P. (2) oraz pięcioro jej dzieci powód J. P., M. P., B. P., J. P. (1) oraz E. P., przy czym udział w spadku małżonka zmarłej nie mógł być mniejszy niż 1/4 całości spadku.. Każdemu z dzieci przypadłby zatem udział w spadku w wysokości po 3/20. Zachówek przypadający powodowi należało na podstawie art. 991 § 1 k.c. obliczyć jako połowę wartości udziału przypadającego mu w przypadku dziedziczenia ustawowego tj. 3/40. W takim stanie rzeczy należny powodowi zachówek wynosił 47.025 zł (627.000,00 zł x 3/40 = 47.025 zł).

W tym miejscu należało się odnieść do zgłoszonego przez pozwanego zarzutu, co do sprzeczności roszczenia powoda z zasadami współżycia społecznego, opartego o przepis art. 5 k.c., zgodnie z którym nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

informacje o jednostce

Zdaniem Sądu wystąpienie przez powoda z żądaniem zapłaty zachowku w realiach niniejszej sprawy nie mogło być poczytane za nadużycie prawa podmiotowego. Powód materializując swoje roszczenie wystąpił o ochronę przysługującego mu z mocy ustawy prawa do zabezpieczenia majątkowego od najbliższego krewnego (matki) po jej śmierci. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w ocenie Sądu wskazuje, że nie ziszczyły się jakiegokolwiek nadzwyczajne okoliczności dotyczące stosunków pomiędzy powodem a jego zmarłą matką, które usprawiedliwiłyby uwzględnienie zarzutu pozwanego, a tym samym odstąpienie od jego obciążania obowiązkiem związanym z rozliczeniem zachowku. Podkreślić należy, że gdyby W. P. (1) chciała wykluczyć powoda z kręgu osób uprawnionych do dochodzenia zachowku, mogła wydziedziczyć powoda w testamencie który sporządziła, w myśl art. 1008 k.c. Zmarła nie uczyniła tego. W takim wypadku uznać należy, że jej wolą było pozostawienia powodowi prawa dochodzenia po niej zachowku.

Podzielić należy bowiem ugruntowane w orzecznictwie sądów powszechnych stanowisko, że zachówek stanowi minimum zagwarantowanego udziału w spadku spadkobiercy ustawowemu i pozbawić go tego udziału na podstawie art. 5 k.c. można tylko w sytuacjach rzeczywiście wyjątkowych tj. tylko w sytuacjach skrajnie rażącego zachowania uprawnionego względem spadkodawcy, bądź tak drastycznej sytuacji zobowiązanego, iż wykonanie uprawnienia do zachowku naraziłoby go na skrajny niedostatek bądź wręcz niesprawiedliwość (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 roku sygn.. akt IV CKN 250/00; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 marca 2013 roku sygn. Akt I ACa 892/12). Istotą prawa cywilnego jest ochrona praw podmiotowych. Wszelkie rozstrzygnięcia mające na celu ograniczenie lub pozbawienie tych praw winny być stosowane ostrożnie i wyjątkowo. Ocena zachowań spadkobiercy ustawowego w kontekście art. 5 k.c. winna być wyważona, a konkluzja, że nadużycie prawa ma miejsce, winna być postawiona jedynie w sytuacjach wyjątkowych, wręcz szczególnie rażących, w świetle powszechnie uznawanych w społeczeństwie wartości.

O nadużyciu prawa podmiotowego przez powoda w przedmiotowej sprawie zdaniem Sądu nie może być mowa. Faktem jest, że częstotliwość kontaktów powoda z matką była ograniczona, jednakże spowodowane było to przez wiele lat charakterem wyjazdu powoda poza granice kraju, brakiem paszportu i możliwości kontaktu telefonicznego z rodziną. Oceniając te kontakty po roku 1990 r., kiedy ustały faktyczne przeszkody w przyjeździe powoda do Polski, należy uwzględnić zarówno odległość dzielącą Polskę od S., jak i fakt, że powód pozostaje osobą czynną zawodowo, dla której każdy taki wyjazd wiąże się z koniecznością uzyskania dni wolnych. Zarówno świadkowie przesłuchani w sprawie, jak i strony w sposób odmienny określali częstotliwość odwiedzin powoda u matki i charakter więzi łączących te osoby, jednakże z zeznań żadnej z tych osób nie wynikało, by powód dopuszczał się rażących i nieakceptowalnych społecznie zachowań wobec swojej matki. W ocenie Sądu rzadki kontakt powoda ze zmarłą mógłby być uznany za przesłankę usprawiedliwiającą uznanie tego zachowania za rażące jedynie w sytuacji, gdyby spadkodawczyni była osobą całkowicie niezdolną do samodzielnej egzystencji, a nadto nie mogącą liczyć na pomoc innych osób. Taka sytuacja w sprawie nie zachodziła. Oczywiście jest, że główny ciężar opieki nad W. P. (1) spoczywał na członkach rodziny razem z nią mieszkających. Jednocześnie brak jest przekonujących dowodów na to, by powód kiedykolwiek poproszony przez nich o udzielenie wsparcia matce, odmówił bez uzasadnionej przyczyny zadośćuczynienia ich prośbie.

Z tych względów Sąd nie znalazł podstaw, by uznać, że powód dochodząc zachowku po W. P. (1) nadużywa swego prawa.

W tej sytuacji Sąd uznał roszczenie powoda za zasadne co do kwoty 47.025 zł. O odsetkach za opóźnienie w zapłacie tej kwoty Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c. stosownie do którego jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Przy tym zgodnie z art. 455 k.c. jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Powód wezwał pozwanego do zapłaty zachowku pismem z dnia 5 lutego 2014 r., w którym wyznaczył termin 5 dni na zaspokojenie swego roszczenia.

Pismo to doręczono pozwanemu 11 lutego 2014 r., a zatem termin wymagalności roszczenia powoda przypadł na dzień 16 lutego 2014 r. Od dnia następnego zatem pozwany pozostawał w opóźnieniu w zapłacie zachowku, niemniej jednak powód zażądał zasądzenia odsetek począwszy od dnia 18 lutego 2014 roku, dlatego Sąd zasądził odsetki zgodnie z tym żądaniem, bowiem był związany jego granicami. Wysokość i rodzaj należnych powodowi odsetek wynikała z przepisu art. 481 § 2 k.c.

Z tych względów orzeczono jak w punkcie I wyroku, w pozostałej części powództwo w punkcie II wyroku oddalając.

Sąd nie znalazł podstaw do rozłożenia zasądzzonego świadczenia na raty. Zgodnie z zapisem art. 320 k.p.c. w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie. Badając czy zachodzą przesłanki do rozłożenia świadczenia na raty wziąć pod uwagę należy zarówno stan rodzinny i majątkowy strony zobowiązanej do świadczenia, jak i słuszny interes powoda oczekującego na spełnienie świadczenia.

Pozwany wniósł o rozłożenie zasądzanego świadczenia na raty po 1.000 zł miesięcznie, jednocześnie przedłożył decyzję z dnia 10 czerwca 2015 r., z której wynika, że ciężą na nim znaczne zobowiązania finansowe wobec Urzędu Skarbowego z tytułu zaległego podatku od spadków i darowizn. Ponadto z niekwestionowanych przez powoda twierdzeń pozwanego wnosić należy, iż posiada on także zobowiązania wobec banków z tytułu rat kredytowych w łącznej kwocie miesięcznie 2.500zł, ponadto co miesiąc uiszcza 1.300 zł tytułem opłat za media. Przy uwzględnieniu obecnie uiszczanych rat wobec Urzędu Skarbowego, rat kredytu i opłat, comiesięczne wydatki pozwanego wynoszą w sumie 5.300 zł, tymczasem wskazane przez niego dochody z działalności gospodarczej oscylują pomiędzy 2.500 zł a 5.000 zł, a zatem nie pokrywają jego stałych zobowiązań. Trudno w tej sytuacji zasadnie przyjąć, że pozwany byłby w stanie spłacać dodatkowo raty świadczenia zasądzonego na rzecz powoda. Wskazać należy, iż przed zastosowaniem art. 320 k.p.c. Sąd musi uwzględniać także słuszne interesy wierzyciela i chronić go przed dalszymi stratami związanymi z oczekiwaniem na spełnienie świadczenia. Gdyby Sąd rozłożył zasądzoną kwotę na raty w wysokości wnioskowanej przez pozwanego, powód uzyskałby pełne zaspokojenie jego roszczenia dopiero po ponad czterech latach, przy czym zważyć należy, iż z żądaniem zapłaty wystąpił do pozwanego już w lutym 2016 r., a zatem dwa lata temu.

O kosztach procesu w punkcie III wyroku Sąd orzekł przy uwzględnieniu art. 100 zdanie pierwsze k.p.c., stosownie do którego w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Na poniesione przez powoda koszty postępowaniałożyły się: opłata od pozwu - 2.813 zł, wynagrodzenie pełnomocnika powoda - 3.600 zł, opłata skarbową od udzielonego mu pełnomocnictwa - 17 zł, zaliczka na poczet wynagrodzenia biegłej - 800 zł, łącznie 7.230 zł. Ponieważ żądanie powoda zostało uwzględnione w 83,60 %, pozwany zobligowany był zwrócić powodowi adekwatną do tego część poniesionych przezeń kosztów postępowania, tj. 6.044,28 zł.